

սորը նաեւ տարբեր կողմանցութիւնէ ելող լա-
զիքներու հարցոյցով՝ հրատարակել կու տայ, որ
որ յաստատուած միայն Մանիթոյ պաշտօնական լա-
զիքը կը ծանուցանէր։ Օրինակաբար հասցնուող Մու-
լազիքէն հինց 23 հաստ մնաց, անոնց ալ շատին
արդէն երկու անգամ՝ ազդարարութիւն եղած է՝ Ի-
րենց դանական հաստածներուն համար, այնպէս որ
այ իրենց գոյութիւնը կատարաւ ինքնա կամ ին-
կատար անի։ Քանի որ աս կերպով Գաղղիական
ժողովրդեան կամքը չարտօնելին ու հաստատուն
կատարութեան կողմը կը յայտնուի, առեւտրի
և ուրիշ կենցաղական գործոց մէջ փոստահութիւնը
կը շատնայ, յարգանք ինքնաբերական գինը կ'ընէ, գրա-
մատութեան լինելոցը կը բարձրանայ, երկաթ-
ուղիս լինելութեանց բաժնետիրները կը փնջ-
ուանին ա կը իմանկոտան եւայլն։

Ինչպէս կ'ենթադրուի, ամէն լազիքները կայ-
սրութեամբ խնդրոյն դրադած են, և գանաղան հա-
տուածներով ժողովուրդն ու Եւրոպան մտաուոր
գեղեցիկուն կը պատրաստեն։ Աւելի կողմնակալ
ոտակալութիւնը դարձեալ խիստ պատահելներ
հրատարակելով կը պահանջէ որ գետ իրազեանչե-
րոց քովը պահուած գէղերը բերուն, և շնա-
ղանդողներուն մեծ պատիւներ կը սպասուոյ։ —
Սիւիլիցիի պայտան մէջն ալ մեծամեծ պատրաս-
տութիւններ կ'ըլլան։

— Ինչպէս կիրակի ու անոն օրերը սուրբ պահե-
լու համար ընկերութիւններ կազմուած են, այս-
պէս ալ Տիւնց պիտոյ ընկերութիւններ հաստա-
տուելով կը ջանան որ ազէկ ու սպասար գրքերու
ստացատարներ (պտրոցքներով ծախողներ) հանեն։

— Անեծախ ու իրեն Տեա միացող ուրիշ գետե-
րուն ջուրը խիստ շատնայով՝ բովն երկիրներն ու
գետերը կ'օտեցնեն և անհասարակ փաններ սուին։
Կատարութիւնն աս իմանալուն պէս՝ շատ ստակի
գումար ու ամէն հարկաւոր հրամանները խաբից
որ փնայ կրօնիտուն փնջակը բացուի ու աս գր-
բանա դեպքին դարձան տարուի։

— Լուգ Կարպետներ կողմնակալ միջիւ մը հրա-
տարակուելով կ'որոշուի որ ամէկը կարգ բեղգիւղէն
և կող հանքային անոնց հարկը քիլոկրամին 30
սանդիւմ և անոնց անոնց անոնց կ'ընկնին 5
փրսիք մաքս անոնի։ Ամէկուց սուր փոյ կը գրե-
թէ Գաղղիա Ընդհանրէն եկող հանքային անոնց
100 քիլոկրամին համար 50 սանդիւմ մաքս կ'առնէ,
իսկ նոյնպէս ձառնայ անոնք երկաթին 6 փրսիք,
անոնք Բեղգիւղէն անոնց համար 15 սանդիւմ ու
երկրորդին համար 4 փրսիք կ'առնեն։ Աս պատճա-
ռաւ Գաղղիա կը պահանջէ որ Բեղգիւղէն ալ անոնք
Ինքնա մտաբանողին ալ մաքսը քիլ մը ինքնա
ցրէ, և ասոր փոյ 1845ին դաշնագրութիւն մ'ալ
եղած էր, բայց երբոր հինց նոյն գոշնայութեան
գործադրութիւնը Բեղգիւղէն ինքնա եղաւ, և ա-
նիկայ յանն շատաւ, ասոր գիտացը Գաղղիա ալ
Բեղգիւղէն եկող աս երկու երկուքն ապահովներուն
մաքսը բարձրացուց։

— Շատ կողմնակալ կը հաստատեն թէ Գաղ-
ղիային թուի զոտակալը 2 ում կը խաբուի, որ հոն
անոնց կատարութեան մէջ քանի մը նորու-
թիւններ խնդրէ։

— Հեւրոպայի անոնց անոն լազիքը կը
պատուէ թէ Օրլէանի դքսուհին իր երկու սրբին-
րով ու 15 հոյուով լէկոյի Գետն ծովորդութիւն
ըսած անուն լսելով որ Գաղղիայի կամարը ջրերն
տարուել է, ուրիշ ծովորդ զարկաւ որ Գաղղիայի
փողէն Գերմանիա հասնի, ասկայն կատարութեան ան-
զգու շտիմանքը կարգը տապալել ու դքսուհին իր
երկու որդուով քովի իրաւին (Ինչպէս) մէջ ինկեր
է։ Կր անբախն (փող պատու լազիքի սուրին) մէկ
մասը կ'ստերի և բայց աս բեկումն պարզ կերպով
բացով բեկարայծները յոյս կու տան ինչ կը միացը-
նեն։ Երկու իշխանիներուն բան մը եղած չէ՝ իսկ
մեկալ ուղեկիցիները միայն ինքնա վերապատում են։

Սեպտեմբերի 26։ Կատարութիւնը Մանիթոյ
լազիքին մէջ կը ծանուցանէ, թէ աստիկանութեան
հսկարութիւնը Մարտիոս գոթային մեքենայ մը
գասաւ, որն որ 1500 գործակներով 4 թնդուութիւն և
250 հրացանի եղբէ բաղկայցած է։ Աս մեքենային
գտնուելն և գրաւելն ան բոպէն մէջ եղաւ, երբոր
28 տեղ պահուած մեքենային կտորները մէկ տան
մէջ, ուսկից որ հաստարարութեան գահերէքը
պիտոյ անոնք, մեկունը բերում կը գրուէր։
Դատարարութեան գիտարարները բնաւեցան։ Կրտուի
թէ ստակալութիւնը Մարտիոսի շրջանակներն եր-
կրորդ գոթային մեքենան գտնելու ետեւ ինչպիսի
Մարտիոսի գտնելութեան մէջ գտնուող անոնք
մէկն արդէն անոն ի սեպտեմբերի 26 օրը։

Ա Ն Կ Ղ Ի Ա

Լուծուած, Սեպտեմբերի 22։ Այսօրուան երե-
կոյան լազիքները Լորտ Տերպիւն արտաքին գոր-

ծոց պաշտօնէն պրուած Թուրք մը կը հրատարա-
կեն, որուն մէջ կը ծանուցանէ թէ Բաղադին կը
բաղանջ որ Ալեքիսիոյ զբոյն մարմինը Ու Պողոտի
եղեցիկուն մէջ Գերմանի քով ինքուի։ — Աս
բաղանջի տեղակալ Լորտ Հարպիսկ Ալեքիսիոյ
դքսին տեղ անգղիական ցամաքային զորաց ընդհա-
նաբ հրատարարող գրուեցաւ։ Ըսոր փոյ ամէն
լազիքները մեծ գոթութեան կը խօսին և նոյն
պաշտօնին շատ յարմար կը դառնի, միանգամայն
կը կարծեն որ զորաց մէջ շատ փոփոխութիւն և
նոր կարգադրութիւններ պիտ'որ լինէ։

— Սեպտեմբերի 26 օրը լազիքին նայելով խորհրդա-
նոյն ամայս 11ին պիտ'որ բացուի։

Հ Ո Ւ Ր Ա Յ Ի Տ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ի

Հ Ո Ւ Ր Ա Յ Ի Սեպտեմբերի 14ին Տեղ- լազիքին
պայտեա կը գրեն։ Հասեղոս շատ կը խօսուի Ա-
լեքիսի արտաքին կարգի ղեկորուն Սիր Պուրուկին և
Գրեմի։ Ալեքիսի կարգիմալին մէջ քանի մը սր
յատալ եղած խօսակցութեան փոյ։ Ար զոտուի որ
նոյն խօսակցութեան ինքն Տեա և Երկու, եղած ըն-
դայ։ Երկու տեղութեանց իրարու հետ ունեցած յա-
րաբերութեան փոյ խօսակցին ետեւ, Սիր Պու-
րուկը ըսաւ թէ արդեք նոյն յարաբերութիւնն
տեղի հաստատուն լինելու համար՝ լազիքին չէր ը-
լար որ Հուսի մէջ հիւստատուի տեղ, Ար զիսկի գետ-
պան մը կ'ընայ։ Գարգինալը պատասխան տուաւ որ
ասոր փոյ կ'ընայ խօսակցի երբ որ Լանտի մէջ քա-
հանայաբեւտական նուիրակ մը կը գրուի։ Իսկ կըր
որ Սիր Պուրուկը ինքուից որ Մարտի գտնատա-
նին Լեւոնիսկալ ինքն իրեն ցուցանի, կարգի-
նալն աս ինքուի ուղղակի մեքենց, իր յար յայտ-
նելով որ չէկրնար պիտոյ գոշ ընէ, որովհետեւ նոյն
թղթիկն իրեն ապով՝ պիտ'ու մը կ'ընէ ալ իրեն
թէ եղած գտնատանին արգարութեան փոյ կատ-
կած մը կ'այ, որն որ շատ նախատական բան է թէ
Հուսի արգարութեան ատենին և թէ տեղու-
թեան իսկ։ Ասկից վերջը Իլլանտայի օդորմիկ վի-
ճակին, երկաթուղիներու և ուրիշ ասոնց նման
նիւթերու փոյ խօսք ըլլալէն ետեւ, իրարմ բաժ-
նակցան, Հուսիսկից իրենց տեղութեան քար-
տուղարին բռնած Ծամբուն փոյ շատ գոշ են։ —
Այսպէս կը գրէ Տեղակալ թղթակցը, բայց չէ թէ
հաստատուելով, հապա տարակուսելով մը։

Ի Ե Ղ Ի Ե Ա

Պրիսեւ, Սեպտեմբերի 22։ Ինչպէս որ Գաղ-
ղիայի հաստատուն մէջ դրենք, գահերէց իշխանին
մէջ հրատարակուի Բեղգիւղէն Գաղղիա մտած հան-
քային անոնց ու ինքուի, երկաթի մաքսը բար-
ձրացաւ։ Ար պէս ինք մը ընթերցողոց նոյն փաճա-
ներուն մաքսին աւելուողուն պատճառը յայտնի ը-
նէր, Ինքնաբնական լազիքին ասոր փոյ գրած հա-
տուածը հո կը իմարմաննէր։ Արդէն 1845ին սկիզ-
բը Բեղգիւղի կատարութիւնը սխառ գրով Գաղ-
ղիայի հետ խօսակցելով, 1845ին Գերմանիոյ 13ին
մեքենային եղած անուորական դաշնայ սեղ, որն որ
1832ին Օչուստոսի 10ին պիտի լիննար, նոր պաշ-
տարութիւն մ'ընելու համար։ Աս խօսակցութեան
մէջ, որն որ աս ասի Գերմանիային սիրուող բերն
բերան կ'ըլլար, Բեղգիւղի կատարութիւնը Գաղ-
ղիա մտած Բեղգիւղի կառու ղեկի փաճառքին նուա-
կը, իսկ անոր հսկարակ Բեղգիւղի մաքսի դաշնայ
թղթուութեանը՝ Գաղղիայի փաճառքուն իր
երկրին մէջ շատուող պատճառ բերելով, ինքուից
որ Բեղգիւղին Գաղղիա մտած կատարութիւնները մաք-
սը քիցուի, ու միանգամայն սպաստութիւն արուի
որ Բեղգիւղէն և կած հանքային անոնց և ինքնա
երկաթին մաքսը նոյն պիտի պահուի, ինք ալ ասոր
գիտացը Գաղղիային կատարութեան խօսակցու
որ Գաղղիա ելած գրքերը Բեղգիւղի մէջ նորէն
սպաստելն արգելելու դաշնայ կը գնէ։ Աս խօսա-
կցութեանց ատենը Բեղգիւղի պաշտօնեաները իտ-
գաւորին իրենց հրատարակած տուին ու Գոթիսի
Սին իրենց պաշտօնէն ելան։ Աս լուրը շատ մը Բեղ-
գիա Գաղղիայի կատարութեան ծանուցանելով
աստարակցը որ 1845ին գոշները մինչեւ աս աս-
րուց վերջը Բեղգիւղի, որպէս ին նոր գահերէք բա-
ները հաստատուն վիճակի մը մէջ գտնէ։ Գաղղիա-
կուն կատարութիւնն աս աստարակութիւնը մը-
ծեց, լսելով որ նոյն դաշնայ և ու որ մը կ'ուրի-
երկրային, թէ որ Բեղգիւղի կատարութիւնը
մաքսի ու փոյ կ'ընէ տապալութեան դէմ՝ գոշայն
մը շատարարէ։ Աս ալ Բեղգիւղի կատարութիւն-
նէն բոլորականապէս մերժուեցան։ Ասոր փոյ Գաղ-
ղիա նոյն պահանջն մեքեն մէկն և ու կ'ունենէ ու
միայն գրոց կ'ընէ տապալութեան դէմ՝ գոշայն խօ-
թիւն մը պահանջել։ Բեղգիւղ չուրեց ասանկ դա-
շնայ մ'ալ ստորագրել ու չար աստարակութիւն
ըսաւ Գաղղիայի կատարութեան, որոնցմ երկու-
քը 1845ին գաշնայ մինչեւ 1853 ցուտուարի 1
երկրնալուն փոյ է, երբորդին մէջ 1845ին գա-

շնայ գիտարար բաները նորէն կ'ընդունի, բայց նոյն
պաշնայ մէջ Գաղղիայուց նկատմամբ եղած բարա-
կեցիկաց մարտին պիտ'ու չ'ուրիշ ծանուցալ ու ա-
պահովութիւն կը պահանջէ Բեղգիւղի կատարութեան
անոնց նուազ մաքսին մնալուն, իսկ ասոր գիտացը
յանն կ'առնէ նմանաբար, այսինքն Գաղղիայի
գրոց իր երկրին մէջ կ'ընէ տապալութիւնն արգե-
լելու։ Զորարդ աստարակութիւնը նմանաբար
նկատմամբ ու Բեղգիւղի կրած փնային երբեւ հա-
տուցում ուրիշ քանի մը սպասմունք կը բռնանա-
կէ։ Աս շարքով աստարակութիւնը, որուն սկիզբը
կը կարգադրուէր թէ Գաղղիայի երկու տեղութեանց
մէջ եղած խօսակցական խորաբերութիւններն ամ-
բացընէլ, Գաղղիա ընդունելու և Օգոստոսի 22ին
աս փոյնց փոյն աստարակուեցաւ։ Աս ամէն
խօսակցութիւններէն յայտնի է որ Բեղգիւղ չէր ու-
ղեր 1845ին Գերմանիոյ փաշները իր տեղի կեր-
պարանաց մէջ բացարձակապէս նորէն արժու ը-
նէր։ Բայց նոյն միարանս ինքն և տեւ, հապա 15
օր անցած էր, յանկարծ գրեթէ սպանական առ-
արարութիւն մ'ընէ Բեղգիւղի կատարութեան
որ ասանց շարժարարութեան 1845ին փաշները նորէն
ընդունի, իսկ նոր դաշնայ փոյ զատ խօսուի։ Միան-
կանայն կը ծանուցուէր որ ինք նոյն դաշնայն նո-
րէն չ'ընդունիր, հանքային անոնց ու թալին ու եր-
կաթի մաքսը պիտի բարձրանայ։ Բեղգիւղի կա-
տարութիւնը նոյն պահանջները մերժեց, բայց
բանը խօսակցութեանը լինելուն համար 24 փա-
մու մէջ վերջ յիշած երրորդ աստարակութեան
փոյ հինգեւ դաշնայն մը ստորագրելով։ Ասկայն Գաղ-
ղիա չուրեց ամենէն պահանջներէն կ'էտ մ'ալ
և ու կ'ընէ, այսպիսի միայն զիջաւ, որ Բեղգիւղ խոր-
հրատարակ կարելի եղածին չափ շուտ փոյ և
անոր հաւանութիւնն անոնց և տեւ պատասխան
այ։ Ասանկ պարագայից մէջ Բեղգիւղ ուրիշ բան
չէր կրնար ընէլ՝ բայց ինք իր յատապալայն բան-
ներուն փոյ հաստատուն կ'ընէ։

Հ Ո Ւ Ա Ն Ց Ո

Սեպտեմբերի 18ին ներքին գործոց պաշտօնեան
խորհրդանոցը գոցեց։ Երկու օր վերջը, անոնց 20ին
խորհուրդը նոյն խորհրդանոցին 1852—53ին նա-
տերը անձամբ նորէն բացու։ Գահախօսութեան
մէջ ինքուի արդ իր խորհուրդը աս հանգիստ փե-
ճակին փոյ իր գահա ինքը յայտնելէն ետեւ քա-
լից որ Հոյանտան բոլոր աստարակութեանց հետ
խիստ բարեկամական կապակցութեան մէջ է, և
անոնցմե անոնց հետ այլևայլ գաշտարարութիւններ
ըսած է։ Գաղղիային արդիւններուն մէջ համարը
շատ աղէկ եղաւ, բանէն վերջը՝ աս խօսակցին ալ
գրուեց, Գաղղիա՝ տեղութեան մը արտաքին փե-
ճանելով, 1844ին եղածին համեմատ, խօսք ասի
միջնորդութիւն ընելու որ ծարմի մէջ մինչեւ հի-
մայ ստարականց նկատմամբ հաստատուն պահուած
ուստարակութիւնը փոխուի։ Մեր ինքուի արտարութիւնը
սահմանակց երկիրներու հետ երկաթուղիներով
ու հետագրական հարգակցութեան կապելու հա-
մար՝ պատրաստութիւններ տեսնուած են և արդէն
բան գործողութիւնն ու սխառած է։ Երկուսից փե-
ճակը շատ աղէկ է։

Օ Ս Ե Ւ Ն Ե Ա Ն Ց Ի Ր Ո Ւ Թ Ի Ի

Կոստանտինուպոլիս, Սեպտեմբերի 11։ Տեղու-
թիւնը շարունակ ինքնաբերական պակասընելու
ետեւ է, շրջանի մէջ եղող 360,000 տարակ կամ
180,000,000 բորքէն՝ 42 միլիոնը պարկեցաւ։
— Մանիտա տեղութեան Լորտարարութեան հաստա-
ներու փոյնց փոյն հրատարակուող քանի մը փաշն
Օգոստոսի 31ին Սեպտեմբերի հաստ ու մեծ հանգիստ
ընդունուեցաւ, որ յամար եղած անոնք ինքնա
նէրն օրը կը ինքնայնէն, հոն իրեն կը սպասելն
փոխաբայ Լուսուֆ փաշն, շատ աղէկ, և անոնք
Գրեթէ, ղեկուորակուն մեքեն ու խորհրդայ ան-
գամներ։ Ինք ձիու փոյ հիմամ՝ հանքեղով պա-
րաւը դնայ, որ մէկ քանի հիւստատու իրեն տես-
նեան դային, իսկ մնացածները մոյր խորիւր
ինքնայնցին որ անհանգիստ ըլլալուն չէն կ'ընար
իրեն երկու։ Սեպտեմբերի 11ին փաշն Մանիթոյ
դնայ։

— Կոստանտինուպոլիս ստակալութիւնը մտնոյ
շատ մը արկիւնը ձեռք ձգեց, որոնց մէջ Գանուրի
գաւառներու համար հարաբար օրինակ արտատու
բական կերպով գրուած փաշներէն քիտանեա-
կան փոխապիտութիւն գտնուեցաւ։ Արտուի ՕՒ
ասոր հեղինակներն են Պր. Խոսեկուրի ու Պր. Պրո-
կանայ, որոնցմ վերջինը ասոն մը Մանիթոյի
Լաբայի Պոլէնի, Ասիայ Խոսեկ հետ Լանտի
կենդանական ժողովակին տապալական յայտա-
բարութիւնը ստորագրողներէն մէկն էր։ Գրքին
խօսելու կերպը կ'ըրբերու բոց կը շնէ, բայց Պր-
մաններուն ազգին պատճառ, հոյույն ու մոյր ալ
ամենեւին համաձայն չէ։ Անն նշաններն անոնց 42

